

HORVÁTH ZOLTÁN

Kulturális és kreatív gazdaság megteremtésére irányuló elképzelések Szombathely Megyei Jogú Város stratégiai dokumentumaiban

*Ideas aiming to establish a cultural and creative
economy in the strategic documents of the City of
Szombathely with County Rights*

•
SZERZŐ:

HORVÁTH ZOLTÁN, PhD-hallgató, tanársegéd, Széchenyi István Egyetem
Regionális és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, ELTE TáTK Közgazda-
ságtudományi Intézet Üzleti Kommunikáció és Marketing Tanszék,
horvath.zoltan@sek.elte.hu, ORCID: 0009-0003-3860-7713

JEL kód: R58, Z13, Z18

Kulcsszavak: kultúra • kreatív gazdaság • városfejlesztés • városi stratégia

Absztrakt: Az elmúlt években egyre inkább megnőtt a kreatív ipar szerepe a világban. Ezzel párhuzamosan a kultúraalapú városfejlesztési koncepciók is megjelentek hazánkban is. A kreatív gazdaság, a kreatív osztály, a kreatív város vizsgálatok Magyarországon eddig elsősorban a 100 ezer fő feletti nagyvárosokra irányultak (Budapest, Győr, Pécs). A kutatás célja, hogy feltárja, hogy a kultúraalapú gazdaságfejlesztés, valamint a kreatív ipar miként jelenik meg egy hazai középnagy város, Szombathely gazdasági- és területfejlesztési stratégiáiban, valamint koncepcióiban.

AUTHOR:

ZOLTÁN HORVÁTH, PhD student, assistant lecturer, Doctoral School of Regional- and Business Administration Sciences, ELTE TáTK Institute of Economics Department of Business Communication and Marketing, horvath.zoltan@sek.elte.hu, ORCID: 0009-0003-3860-7713

JEL code: R58, Z13, Z18

Keywords: culture • creative economy • urban development • urban strategy

Abstract: In recent years, the role of the creative industry has been increasingly growing worldwide. Concurrently, concepts related to cultural-based urban development have also emerged in our country. Studies on the creative economy, the creative class, and creative cities in Hungary have primarily focused on large cities with populations exceeding 100,000 (such as Budapest, Győr, Pécs). The aim of the research is to uncover how cultural-based economic development and the creative industry are manifested in the economic and spatial development strategies, as well as concepts, of a domestic medium-sized city, Szombathely.

BEVEZETÉS

A kreatív osztály fogalmának megalkotója Richard Florida immáron klasszikus művében, a *The Rise of the Creative Class*-ban (2002) a kreatív város fogalmát is megalkotja, amelyet olyan térként ír le, amelyet a lakosság, a kereskedelmi-gazdasági, valamint a kulturális tevékenységek határoznak meg. A modern nagyvárosok kreatív városként működnek, amelyek magukhoz vonzzák az innovációra, kreativitásra nyitott munkavállalókat. Ehhez a településeknek sokszínűeknek, nyitottaknak, befogadóknak kell lenniük, rendelkezniük kell megfelelő kulturális intézményrendszerrel és infrastruktúrával, nyilvános terekkel, szabotári kikapcsolódási lehetőségekkel.

A kultúraalapú városfejlesztés fontosságát egyre több város ismeri fel hazánkban is, amely jól látszik az Európa Kulturális Fővárosa címért folytatott küzdelmekben, vagy a városi kreatív stratégiák megjelenésében (Fekete – Morvay, 2023).

A kultúraalapú városfejlesztés fogalmával Szombathelyen Baranyai Gábor és Pozsgai Andrea 2015-ös tanulmánya foglalkozott már, azonban ez a munka elsősorban a kulturális intézményrendszerre, annak finanszírozási hátterére, illetve részben az idegenforgalmi vetületekre koncentrálnak csupán, és nem vizsgálja, hogy távlati elképzelésekben mennyire, illetve miként jelentkezik a kultúraalapú gazdaságfejlesztés.

Jelen tanulmányban Szombathely Megyei Jogú Város gazdaságfejlesztési, térségfejlesztési programjait, dokumentumait kívánom áttekinteni dokumentumelemzéssel. Egy városi önkormányzat csakis stratégiai szemlélettel irányítható, amely minimálisan a választási ciklusig szól, azonban szerencsés esetben azon is túlmutat. A városvezetők ezeket az elkép-

zeléseket közgyűlések alkalmával tárgyalják, majd általában stratégiai dokumentumok formájában elfogadják. Vizsgálatunk szempontjából számunkra releváns dokumentumoknak számítanak a ciklusprogramok, gazdaságfejlesztési háttér tanulmányok, településfejlesztési koncepciók, de például a Szombathely által 2017-ben elfogadott és beadott Európa Kulturális Fővárosa pályázat is. (1. táblázat)

1. táblázat: A tanulmányban vizsgált városi stratégiák
Table 1: Urban strategies examined in the study

A stratégia neve	Elfogadásának éve
Közös jövőnk Szombathely – Szombathely a XXI. század második évtizedében. Szombathely Megyei Jogú Város társadalmi-gazdasági programja	2011
Szombathely Szent Márton városa, a fejlődés útján – Szombathely a III. évezred 2. évtizedében. Szombathely Megyei Jogú Város társadalmi-gazdasági programja	2015
Szombathely és térsége gazdaságfejlesztési háttér tanulmány	2014
Szombathely Megyei Jogú Város településfejlesztési koncepciója, integrált településfejlesztési stratégiája, valamint településszerkezeti terve 314/2012. (XI. 8.) kormányrendelet szerinti megalapozó vizsgálata. I. helyzetfeltárás, helyzetelemzés egyeztetési dokumentuma	2014
Szombathely Megyei Jogú Város településfejlesztési koncepciója, integrált településfejlesztési stratégiája, valamint településszerkezeti terve 314/2012. (XI. 8.) kormányrendelet szerinti megalapozó vizsgálata. II. helyzetértékelés egyeztetési dokumentuma	2014
Szombathely “Európa Kulturális Fővárosa 2023” pályázata	2017
Helyi Közösségi Fejlesztési Stratégia 2014–2020, Szombathely	2017
Szombathely – A holnap városa legyen a jelen valósága. Szombathely a III. évezred 3. évtizedében	2020
Szombathely 2030 – A válságálló tudásgazdaság megteremtéséért	2021
Szombathely Megyei Jogú Város Fenntartható Városfejlesztési Stratégiája 2021–2027	2022

*Forrás: saját szerkesztés.
Source: own editing.*

A vizsgált dokumentumokban a városi kultúrával foglalkozó elemeket tekintem át, ezeken belül foglalkozom azzal, hogy a kultúraalapú gazdaságfejlesztés milyen mértékben, milyen módon jelenik meg Szombathelyen. Tanulmányom célja, hogy egy későbbi városi kreatív stratégiához összegezzem az elmúlt időszakban felmerült észrevételeket, ötleteket, megfogalmazásra került fejlesztési irányokat és lehetőségeket, így a város tudásalapú gazdaság- és településfejlesztési törekvései kiegészülhessenek a kulturális és kreatív lehetőségekkel. Kutatási kérdéseim:

K1: A kultúraalapú és kreatív gazdaság és településfejlesztés milyen mértékben és módon jelenik meg a vizsgált stratégiai dokumentumokban?

K2: Vannak-e olyan átfogó kulturális és kreatív fejlesztési célkitűzések, amelyek markánsan kirajzolódnak a vizsgált anyagokból, és több dokumentumban is egymásra épülve visszatérnek?

KULTÚRAALAPÚ TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS ÉS A KREATÍV VÁROS

Rechnitzer János és Smahó Melinda a települést egy több elemből álló rendszerként határozza meg, amelynek része a szabályzás (helyi kormányzás), a gazdasági bázis, a humán erőforrások, a helyi társadalom, a természeti és művi környezet, valamint a földrajzi helyzet. A településpolitika az az eszköz, amely ennek a struktúrának az irányait, stratégiáit, fejlesztési pályáit meghatározza. Az operatív szintű beavatkozások kidolgozását, valamint a megvalósítást nevezzük településfejlesztésnek (Rechnitzer – Smahó, 2011). A településfejlesztési feladatokban kulcsszerepet hazánkban a helyi önkormányzatok játszanak, amelyeknek feladata jogszabály szerint is többek között a településüzemeltetés, településrendezés mellett a településfejlesztés is. Ebben a feladatában az önkormányzatoknak a lakosság életminőségének és a település versenyképességének javítására kell törekedniük (Lengyel, 2021).

Enyedi szerint a kultúra meghatározó gazdasági tényező, a városi kulturális politika pedig a művelődés elősegítése mellett a helyi összetartozást és identitás erősödését is szolgálja. Ezek a tényezők meghatározóak lesznek a jövő városaiban. A modern városgazdaságban pedig már most jelentős a súlya a nem termelő szektoroknak, illetve a nem piaci jellegű beavatkozásoknak (Enyedi, 2012).

A kreatív város fogalmának berobbanása egyértelműen Richard Florida urbanista nevéhez köthető (Horváth, 2023a), ám a kultúra és a kreativitás a városi (elősorban a nagyvárosi) gazdaságon belüli szerepének megnövekedése már az 1960-as, '70-es évektől kimutatható. A közösségi aktivitást, önkifejezést, kreativitást fontosnak tartó, vállalkozni és kockáztatni is merő bohém, művész réteg felerősödéséről Floridát nem sokkal megelőzve már David Brooks is írt (Brooks, 2000), a kreatív városok fogalmát pedig Charles Landry vezette be, aki szerint a gazdasági növekedéshez és a városok problémáinak megoldásához járulhat hozzá a kreatív városi szemléletmód. Ebben kiemelkedő szerepe van a helyi kulturális erőforrásainak, az örökségi helyszíneknek, a művészeti intézményeknek, a közösségeknek. A városoknak a kulturális javak megőrzése mellett a települési innovációt is segíteniük kell (Landry, 2000).

A kreatív osztály és kreatív városok hazai kutatása a 2000-es évek végén indult. Ságvári és Lengyel 2008-as tanulmányából kiderül, hogy a kreatív ipar egyértelműen Budapesthez köthető, mellette a debreceni és a szentendrei kistérségekben voltak kimutatható kreatív sűrűsödési pontok (Ságvári – Lengyel, 2008). Konkrét nagyvárosok kreatív gazdaságának vizsgálata Pécs (Keresnyei – Egedy, 2016) és Győr (Fekete – Morvay, 2023) tekintetében zajlott.

Az első kormányzati dokumentum, amely a kreatív gazdasággal foglalkozott, 1998-ra datálható. Nagy-Britanniában a kreatív ipar előtérbe helyezése érdekében a kormány 1997-ben felállította az úgynevezett Department for Culture, Media and Sport (DCMS) kutató-

csoportot, amely egy évvel később egy dokumentumot adott ki, benne az általuk a kreatív iparhoz tartozónak gondolt területekkel, amely már nem csupán művészeti megnyilvánulásoknak, hanem áruknak tartja a kulturális produktumokat. Ezt a listát többen kritizálták, ugyanis olyan egyértelműen a kreatív iparhoz sorolt területek nem kerültek benne felüntetésre, mint az örökség, de a kormányzati dokumentum elsősorban gazdaságpolitikai szempontokból közelített a témához, így azok kerültek felsorolásra elsődlegesen, amelyek munkahelyeket képesek teremteni. A brit kormányzati szándék szerint bár az államnak meg kell teremtenie a szükséges kereteket, azonban a kreatív Nagy-Britannia kulcsa a kreatív emberekben rejlik. Őket állami eszközökkel kell támogatni. Ezeket úgynevezett puha irányítási technikákkal próbálta megvalósítani. Az 1998-as dokumentum elfogadását követően a kormányzat nagyobb figyelmet fordított a kreatív ipar támogatására, és 2001-ben a DCMS újabb dokumentumot adott ki az előző óta eltelt változások számbavételére. A dokumentum szerint a kreatív ipar kezd egyre értékesebb gazdasági tényezővé válni. A következő dokumentum 2008-ban jelent meg *Kreatív Nagy-Britannia: új tehetségek az új gazdaságban* (Creative Britain: new talents for the new economy) címmel, amely a kormányzat céljait fogalmazta meg a kreatív tehetségek támogatásával kapcsolatban, illetve azt, hogy a kreatív iparnak a politika és a gazdaság fókuszába kell kerülnie. A stratégia két főbb célkitűzést jelöl ki a tehetségtámogatás területén: egyrészt az oktatáson keresztül a gyermekek kreatív készségeinek fejlesztését, másrészt a kreatív karrierhez vezető út támogatását több munkahely biztosításával, a felsőoktatás és a továbbképzések erősítésével. Elindításra került a Find Your Talent elnevezésű program, amelynek célja a fiatal tehetségek kibontakoztatásának segítése volt. A puha kontroll tehát azt jelenti, hogy a kormány nem közvetlenül irányítja a kreatív ipart, hanem a feltételrendszert teremti meg annak sikerességéhez. A törekvéseknek meglett az eredménye, hiszen a kreatív munkahelyek száma dinamikusabban nőtt, mint az összes munkahelyé (2015-ben az új kreatív állások száma 5,1%-kal nőtt, míg az össze munkahely csupán 2%-kal), miközben Londonban a kreatív munkahelyek már 12%-ot tettek ki 2016-ban (Lin, 2021).

Hazánkban nincs külön jogszabály, amely kifejezetten a kreatív gazdaságot szabályozná, ám az megjelenik a 2017-ben átdogozott 1997. évi CXL törvényben, amely a könyvtári, múzeumi rendszer mellett a közművelődéssel foglalkozik. A közművelődési feladatokat a törvény a helyi önkormányzatok kötelező feladataként határozza meg, és kijelöl hét közművelődési alapszolgáltatást, melyek között megjelenik a kulturális alapú gazdaságfejlesztés is. A törvény végrehajtási rendelete (20/2018. évi EMMI rendelet) a kulturális alapú gazdaságfejlesztés részeként tekinti a kreatív iparra a helyi kulturális örökségre építő gazdaságfejlesztő programok, szolgáltatások, a kulturális terület- és településfejlesztés, a helyi vállalkozás- és termékfejlesztés, a kulturális turizmus, valamint az információs és kommunikációs technológiák, a digitalizáció kulturális alapú használata mellett. A kulturális településfejlesztés és a kreatív ipar Magyarországon tehát a közművelődési rendszeren belülre helyezi a jogszabály, illetve a helyi önkormányzatokhoz köti.

KULTÚRA ÉS KREATIVITÁS MEGJELENÉSE A SZOMBATHELYI CIKLUSPROGRAMOKBAN

Szombathelyen az elmúlt egy évtizedben három városvezetés követte egymást. 2010-ben a Fidesz-KDNP nyerte Szombathelyen az önkormányzati választást. A közgyűlési 20 mandátumból 13-at, valamint a polgármesteri helyet nyerte el a pártszövetség. Négy évvel később 2014-ben ennél lényegesen szorosabb eredmény született: bár a polgármester személye nem változott, a Fidesz-KDNP csupán 9 képviselői mandátumot szerzett. Szintén 9 személyt juttatott a közgyűlésbe a baloldali együttműködés, a Jobbik és a Pro Savaria Egyesület pedig egyet-egyét, így a Fidesz a Pro Savariával való együttműködésre kényszerült. 2019-ben ennél jelentősebb változások történtek: a polgármesteri helyet az ellenzéki összefogás által létrehozott Éljen Szombathely! Egyesület nyerte 10 képviselői hely megszerzésével, miközben egy független baloldali egyéni képviselő is képviselői helyet szerzett. A három egymást váltó képviselőtestület három más különböző politikai közegben vezette a várost, miközben az idő közben eltelt több mint 10 évben nyilvánvalóan változott az országos, térségi és helyi társadalmi, gazdasági helyzet is. A mindenkori városvezetések stratégiai elképzeléseit az úgynevezett ciklusprogramok tartalmazzák. Az alábbiakban a három ciklus programját tekintem át kulturális, közösségi, kreatív gazdasági fókusszal.

A 2010-ben megválasztott testület 2011-ben fogadta el a *Közös jövőnk Szombathely – Szombathely a XXI. század második évtizedében című programot* (2011). A program bevezetőjében jelzik a főbb prioritásokat: Szombathelyből a segítség városát kívánják megteremteni. A program kiemeli, hogy a rendszerváltástól eltelt időben nagymértékben változott a térség és benne a város gazdaságpolitikai környezete: befejeződött a kilencvenes évek elején elindult privatizáció, megjelent Szombathelyen a külföldi tőke, de számos helyi kis- és középvállalkozás is alakult. A Közművelődési tevékenység című fejezet hosszan mutatja be az akkori (azóta jelentősen megváltozott) kulturális rendszert, amelyben még megjelentek az általános művelődési központok, valamint a megyével közös fenntartású intézmények. A fejezet bár részleteiben nem fejt ki, mégis fontos összegző észrevételeket tartalmaz, mely szerint a közművelődési (értsd kulturális) rendszerben számos párhuzamosságot lehetett találni, az intézmények működése nem igazodik a valós igényekhez, a városi kulturális rendezvényeknek nincs komolyan vehető turisztikai vonzerője (pár kivételtől eltekintve), valamint, hogy a rendezvények finanszírozási hátterében a közpénzek a meghatározók, míg a magánmecenatúra jelenléte marginális. A megállapítások egy része a kultúraalapú gazdaságfejlesztéshez is kapcsolható (kulturális turizmus, programok finanszírozási háttere), azonban az egymondatos problémafelvetésen túl azok kifejtésével, valamint a lehetséges válaszokkal nem találkozhatunk.

A sportot, közigazgatást, valamint városüzemeltetést érintő szakaszok után, külön alfejezet foglalkozik az épített és természeti környezet védelmével. A városban akkor 90 országos, valamint több mint 240 helyi védelem alatt álló építészeti örökség volt megtalálható. Az egyoldalas összegzés szerint a védelem alatt álló örökségek szépségük, esztétikai értékük miatt fontosak, azonban nem találunk arra vonatkozó utalást, hogy a kiemelt fontosságú épített vagy természeti értékeket miként lehetne a turisztika, vagy a kulturális gazdaságfejlesztés más formái számára hasznossá tenni.

Érdekesebb lehet számunkra azoknak a projekteknek az áttekintése, amelyekre a ciklusprogram kiemelt fejlesztésekként tekintett. A fejezet áttekinti azokat a projekteket, amelyeket az előző önkormányzati gazdasági program tartalmazott, ám nem valósultak meg. Ezek között találunk turisztikai jellegű elképzelést is, amely azonban nem kapcsolódik közvetlenül a kulturális területhez (fürdőfejlesztést), de olyanokat is, amelyek jelentősek a kulturális vetületei. Ilyen például a történelmi sétaút kialakítása a belváros déli részén. Az anyag kiemeli, hogy gazdasági potenciál lenne a fejlesztésben munkahelyteremtéssel, kereskedelmi-szolgáltatási tevékenységek megjelenésével. Szintén megvalósulatlan elképzelés maradt a tudományos-innovációs fejlesztési centrum létrehozása a 11-es Huszárúti Laktanya területén, amely a városi egyetemi tudományos és kutatási potenciálra, valamint a kreatív vállalkozásokra épülnek, illetve számunkra nyújthatna közös infrastruktúrát. Szintén kulturális, turisztikai fejlesztés a Víztorony és KRESZ park környezetének megújítása.

A térségi együttműködésekben is számol a gazdasági program azzal az adottsággal, amely a város magyar-osztrák határtérségi kulturális és oktatási központi szerepköréből adódik, és amelyre alapozva Felsőőrrel (Oberwart) közös turisztikai marketingtevékenységet javasol. Sőt, az anyag azzal számol, hogy Szombathely a tágon vett vonzókörzetében (határon túlnyúlóan is) kulturális-oktatási-tudományos-művészeti központ szerepét tölthetné be, amihez azonban elengedhetetlenek a német nyelven jól beszélő szakemberek, a Weöres Sándor Színház német nyelvű előadásai, vagy az egyetem német képzéseinek elindítása. Az ez irányú törekvések már csak azért is fontosak lehetnek, mert mint az a turisztikai, idegenforgalmi fejezetből kitűnik, az ide érkezők zöme még mindig belföldi, és elsősorban a Savaria Karneválra érkeznek. A karnevál mellett a város turisztikai kitörési pontjának gondolták a római múltat (ISEUM), valamint a Szent Márton kultuszt. A szöveg záró fejezetében további fejlesztési célkitűzéseket találunk, amely közül vannak kifejezetten a város történelmi, kulturális és épített örökségéhez kapcsolódók is. Ilyen a Történelmi sétaút, a Szent Márton sétaút, az Iseum rekonstrukció, a Romkert fejlesztése, valamint egy római kori építészeti elveket figyelembe vevő, ugyanakkor 21. századi szabadtéri színház létesítése.

Mint láttuk, 2014-ben némileg más politikai környezetben, de a korábbi polgármester folytathatta a megkezdett munkát, így ciklusprogramja lényegében az előző célkitűzésekre építhetett. A *Szombathely Szent Márton városa, a fejlődés útján – Szombathely a III. évezred 2. évtizedében című* társadalmi gazdasági program (2015) már címében is jelzi azt a szándékot, amelyben a város egyik kitörési pontját Szent Márton kultuszához köti, vallási-kulturális lehetőségként.

A kultúráról szóló fejezet ismét végigtekinti a rendszert, amely a négy évvel korábbihoz képest átalakult: lezajlott a megyei intézmények városhoz kerülése, megszűntek az ÁMK-k stb. Új elem, hogy létrejött a Szombathelyi Értéktár Bizottság a helyben található nemzeti és helyi értékek feltárása, megőrzése érdekében. A korábban megfogalmazott problémák továbbra is jellemzőek maradtak: az intézmények működése nem igazodik az igényekhez, kevés a turisztikailag is vonzó kulturális rendezvény, amelynek finanszírozása továbbra is nélkülözi a magántőkét. Itt is megjelenik a Szent Márton kultusz erősítésének igénye.

A kiemelt fejlesztési programok között több, a kulturális gazdaságfejlesztéshez kapcsolható is találunk. A Szent Márton Terv, a katonaszent születésének 1700. évfordulója kapcsán nagyszabású kulturális programsorozatot célzott meg, amelyhez város- és épületfelújítási fejlesztéseket is kapcsoltak. A volt EPCOS telephely rehabilitációja során kutató- és konferenciaközpontot láttak barnamezős beruházként megvalósíthatónak. A

társági kapcsolatokra és együttműködésekre vonatkozó szándékok mit sem változtak, az új ciklusprogramba szó szerint kerültek át az előzőben megfogalmazottak. A turisztikai fejlesztési elképzelések viszont az előzőekhez képest konkrétabbak lettek. Kijelölésre kerültek turisztikai irányok: kulturális-, örökség- és műemlékturizmus, zenei turizmus, fesztivál- és rendezvényturizmus, egészségturizmus, átutazó és bevásárló turizmus, MICE turizmus, aktív és természetturizmus, ökoturizmus, sportturizmus, vallási turizmus, illetve testvér- városi turizmus fejlesztése. Ehhez illeszkedően pedig megjelölésre kerültek a megoldandó feladatok is, úgy, mint a szálláshelyek számának növelése, egységes turisztikai honlap létrehozása, a kerékpáros turizmus erősítése, újabb kulturális attrakciók létrehozása, valamint a Szent Márton kultuszon alapuló programok, helyek, útvonalak.

Jól látszik tehát, hogy a fejlesztési elképzelések, amelyek részben a kulturális gazdaságfejlesztéshez kapcsolódtak, ebben a két ciklusban leginkább a turizmushoz, kulturális turizmushoz voltak köthetők és kevésbé a kreatív ipar más szegmenseihez. Említés szintjén megjelennek a tudásbázison alapuló elképzelések, amelyek jellemzően a helyi egyetemhez köthetők. 2019-ben politikai hatalomváltás zajlott le. Az új városvezetés 2020-ban kiadott társadalmi-gazdasági programja a *Szombathely – A holnap városa legyen a jelen valósága. Szombathely a III. évezred 3. évtizedében* címet kapta. A címből arra következtethetünk, hogy szakpolitikai hangsúlyváltásra került sor: amíg az előző városvezetés előbb a segítségre, majd az ahhoz kapcsolódó, ugyanakkor vallási-történelmi fókuszú Szent Márton hagyományokra helyezte a hangsúlyt, addig a címben jelzettek szerint itt egy jövőfókuszú gazdasági elképzeléscsomagról van szó. A program már bevezetőjében is jelzi, hogy alapvetően négy főbb pillérré épül: közlekedés; oktatás és kultúra; egészségügy, szociális területek és sport; gazdaság. A második pillér tartozik a szorosabban vett témánkhoz. Ezzel kapcsolatban az anyag a következőképpen fogalmaz: „Az oktatás és kultúra területein az egyik legfontosabb változás a civil szervezetek valós bevonása, a széles társadalmi rétegek fejlesztési tevékenységbe történő integrálása lesz. Ezt egészíti ki a felsőfokú oktatás megújítása, a vállalati igényeknek és az iskolaválasztó fiataloknak a korábbinál magasabb szinten megfelelően.” (6. o.) Két további prioritás, amely horizontálisan mind a négy korábban megnevezett pillérre átfogja, az okos városi megoldások, valamint a digitalizáció. Az erőteljesebb digitális átállás, valamint az okos város koncepciónak része a szombathelyi digitális infrastruktúra továbbfejlesztése is. Ennek egyik eleme a kiterjesztett ingyenes Wi-Fi hotspot kiépítés, amelybe a városi tereken, parkokon túl megjelennek a kulturális intézmények is.

A dokumentum röviden bemutatja a város kulturális intézményrendszerét, beleértve azokat a civil szervezeteket, akikkel az önkormányzat feladatellátási megállapodást kötött. Ugyan nem a kulturális rendszer elemeként, de a program a komplex digitalizációs fejlesztéseket a gazdasági előrelépés kulcselemének gondolja, amelyben szerepet kaphat egy Digitális Kutató- és Képzőközpont, amelytől azt várják, hogy a térséget és benne a várost az átalakulás nyertesévé tegye. A cél, hogy a legmodernebb eszközökkel felszerelt, demonstrációs helyiségekkel, kutatás-fejlesztési lehetőségekkel, konferenciateremmel ellátott komplexum jöjjön létre több mint ezer négyzetméteren. Itt helyet kaphatnának iskolai szakkörök, műhelyek, pályaorientációs alkalmak.

A turisztikai fejezet bővebb és komplexebb a korábbi ciklusprogramokban foglaltakénál. A meglévő turisztikai „termékek” továbbfejlesztése szükséges, amelyben szerepet kellene kapni a négyévszakos rendezvénykínálatnak, egy új könnyűzenei-, illetve egy gaszt-

rofesztiválnak. Még erőteljesebben kellene hagyatkozni a város római emlékeire, valamint a vízhez kapcsolódó attrakciókra (amelynek egy része szintén a történelmi hagyatékhoz, továbbá az épített örökséghez is kapcsolódna). A kulturális turizmuson kívül a sportturizmusra (e-sport központ kialakítása), az aktív természet- és ökoturizmusra koncentrálnának. A másik irányú megközelítésből, a kulturális intézmények felől is megtörtént a fejlesztések vizsgálata. Témánk szempontjából kiemelhetjük az AGORA telephelyként működő felsőcsatári Gyermeküdülő felnőttképzési, népfőiskolai, turisztikai, környezeti nevelésre alkalmas épületként való továbbfejlesztését, a szombathelyi Víztorony korábban már részletezett funkcióátalakítással való elindítását, a Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum esetében egy múzeumi, művészeti, kulturális negyed kialakítását (Képtár, ISEUM, Schrammel Gyűjtemény), a Savaria Történelmi Karnevál megerősítését, a belváros (azon belül kiemelten a Fő tér) turisztikailag is vonzó kulturális tartalommal való megtöltését, valamint a „Nyitott városháza” szlogen jegyében a városháza kulturális térként való bevezetését, amely koncerteknek, kiállításoknak, közösségi eseményeknek is helyet biztosít.

Összességében elmondható tehát, hogy a három vizsgált ciklusprogram önállóan nem foglalkozik a kulturális, kreatív gazdaságfejlesztés lehetőségével, azonban egyes fejezetei, alfejezetei érintik, ugyanakkor ezek nem alkotnak egységes koncepciót és elsősorban a turizmusra koncentrálnak. Az első két ciklus (2010 és 2019 között) fejlesztési elképzeléseiben nagyobb hangsúlyt kap a város történelmi múltjának hangsúlyozása, amely elsősorban az ókori római múltra épül, valamint szerepet kap a Szent Márton kultusz, amelyet vallási, kulturális turisztikai lehetőségként mutatnak be. A 2019-ben kezdődő, jelenlegi önkormányzati ciklusban a városvezetés a modern technológiára alapuló társadalmi és gazdaságfejlesztést létesíti előnyben okos eszközök városi bevezetésével, a digitális és internetalapú szolgáltatások és fejlesztések előtérbe helyezésével, valamint az erre alapuló kutatási, fejlesztési és gazdasági lehetőségek feltárásával.

SZOMBATHELY EURÓPA KULTURÁLIS FŐVÁROSA 2023 PÁLYÁZATÁNAK ELEMZÉSE

Szombathely Megyei Jogú Város 2017-ben pályázatot adott be az Európa kulturális fővárosa címre (Koczka, 2017). A pályázat nyertese végül Veszprém lett, azonban az elkészült projektdokumentum szintén olyan stratégiai anyagnak tekinthető, amely a kultúraalapú fejlesztéseket, az innovatív, az örökséget, művészeti és tudományos helyi értékeket lehetőségként kezeli, ezért áttekintése szükséges.

A pályázati dokumentum összefoglalja a meglévő kulturális értékeket. Az anyag szerzői szerint ilyen a város 2000 éves múltja, Szent Márton mint Savaria szülöttje, a Savaria Történelmi Karnevál. A megjelölteken túl a tánc („Szombathely, a tánc fővárosa”), a helyi táncgyűttek, a tánchagyományok, valamint a tánchoz köthető rendezvények (Savaria Nemzetközi Táncverseny, Quadrill Táncfesztivál). A programban ezekre alapozva azt vizsgálták, hogy a kultúra, a sport és az egészség fejlesztése miként segítheti a gazdaságélénkítést nem csupán Szombathelyen, de a tágabb térséghez tartozó kisvárosokban is (beleértve az Őrvidéket), bevonva őket is a kulturális együttműködésbe, amely a térségek közötti gazdasági egyenlőtlenségek leküzdésében is segíthet.

Az anyag szerint a kreatív ipar alig van jelen a város gazdasági életében, az ebből az ágazatból befolyó iparűzési adó nem éri el a 200 ezer eurót. Ez a bevétel a teljes iparűzési adóbevétel 0,82%-a, amely jóval a magyar és európai átlag alatt van. Ezt felismerve a pályázat a helyi kreatív ipar fejlesztését célozza meg. Az egyik ilyen fejlesztendő fizikális tér, a 11-es Huszár úton található egykori laktanya 20 hektáros területe, amely K+F+I tevékenység, képzések helyszíne lehetne, ahol kulturális és kreatív iparhoz kapcsolható munkahelyeket lehetne létrehozni, amelyet a Savaria Kreatív Ipari Központja fogna egybe. Itt kapna helyet a Savaria Filmstúdió archívuma, illetve helyi 16 és 8 mm-es filmtár, illetve filmes képzési és gyártási egység is, amely mozgóképek, animációk, audiovizuális termékek megvalósítását tenné lehetővé Szombathelyen. Másik művészeti ágra, ám jelenleg is élő hagyományokra építene egy nemzetközi táncakadémia és táncszínház. Szintén kreatív ipar irányába mutató kezdeményezés a robotépítést ösztönző középiskolás és felsőoktatási program, amely az új technológiával való ismerkedést már a kiskortól fogva is támogatná (LEGO robotok, robot sport). Kortárs művészeti kezdeményezést tesz az anyag az EPCOS cég, 2014-ben kiüritett, belváros közeli csarnokaira, amely kiállítóterekként, alkotóhelyszínekként funkcionálhatnának. A leadott pályázat a határokon átnyúló kezdeményezéseket is támogatja, így a vasfüggöny mentén kerékpárútvonalall számol, épít a Szent Márton hagyatékhöz kötődő Via Sancti Martini zárandókútvonalra, az ír kapcsolatoknak lehetőségét teremtő Bloomsday rendezvényre.

A pályázat támaszkodna a megújult, vagy megújítandó kulturális intézményekre, épületekre (Képtár, AGORA–Művelődési és Sportház), egyeseknek új funkciót adnának: Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ a tánc háza lenne az ott lévő nép-, verseny- és balett-táncsoportok mellett új együtteseket is beemelve. Szombathely északi, herényi városrészén található, műemlékvédelem alatt álló Gothard-kastély pedig csillagászati, természettudományos bemutató és kutató központ lenne. A belvárosi, magánkézben lévő, de üresen álló Savaria Szálló rendezvényterék lenne hasznosítható. A meglévő intézményi háttérre támaszkodva építeni lehet a Mesebólt Bábszínház kapcsán a gyermekeket megcélzó meseelőadásokra és programokra, az AGORA szervezésében zajló nagyszabású populárisabb eseményekre, az egyházmegyei könyvtár értékeire, a szombathelyi születésű Derkovits Gyula festőművész, grafikus örökségét is ápoló Képtárra, a helyi örökséget gyűjtő és bemutató múzeumokra, valamint az egyetemi központokra. Mindemellert a civil szervezetek, alkotóközösségek és egyéni alkotók, magángalériák is fontos pillérei a város kulturális életének és a pályázatnak.

A pályázati anyagból azt látjuk, hogy azokra a meglévő erőforrásokra épít, amelyekkel az előző alfejezetben vizsgált ciklusprogramok is. A társadalmi-gazdasági programokban foglaltak mellett erőteljesebben koncentrálnak azonban a kreatív iparra, illetve azokkal szemben itt megjelennek olyan típusú (még ha nem is részleteiben konkretizált) elképzelések, amelyek kijelölnek ilyen területeket szakmai (mozgókép, animáció, tánc, robotika, digitalizáció) és földrajzi (11-es Huszárúti laktanya, volt EPCOS telephely) értelemben is. A pályázati anyag 2017-ben véglegesedett, így azt láthatjuk, hogy a 2020-ban elfogadott ciklusprogramban az itt található új elemek nem feltétlenül kerültek be, azonban az a fajta szemléletmód, amely a digitalizáció, korszerű technológiák és a kreativitás összekapcsolásán alapszik, helyet kapott.

KULTÚRA ÉS KÖZÖSSÉGEK AZ EGYÉB ÖNKORMÁNYZATI FEJLESZTÉSI PROGRAMOKBAN ÉS KONCEPCIÓKBAN

A város további olyan fejlesztési dokumentumokkal, stratégiákkal, programokkal rendelkezik, melyek rövid áttekintése témánk szempontjából hasznos lehet. Ezen anyagok nyilvánosan elérhetők a város honlapján, a Koncepciók, tervek aloldalon.

A *Szombathely és térsége gazdaságfejlesztési háttér tanulmány* című dokumentum 2014-ben született. Az anyag Kulturális feltételek című fejezete a 2011-ben elfogadott ciklusprogramon alapul, így annak tartalmára ismételtelen nem térek ki. A helyzetelemzés összefoglalásában viszont fontos szegmens, hogy a dokumentum is erősségnek gondolja a határokon átnyúló turisztikai, kulturális együttműködések, valamint az is, hogy a város pezsgő rendezvényei növelheti a beköltözési kedvet, és vonzó lehet a potenciális munkavállalók, valamint az egyetemre jelentkezők számára. A kulturális szektor erősítése mellett az anyag kitörési pontként tekint a kreatív iparra is (digitalizálás, informatika, archiválás, design), amelyet a Huszár úti laktanya épületében tartana megvalósíthatónak.

Szintén 2014-ben készült el *Szombathely Megyei Jogú Város településfejlesztési koncepciója, integrált településfejlesztési stratégiája, valamint település szerkezeti terve 314/2012. (XI. 8.) kormányrendelet szerinti megalapozó vizsgálata*, illetve annak I. helyzetfeltárás, helyzetelemzés egyeztetési dokumentuma (2014), valamint II. helyzetértékelés egyeztetési dokumentuma (2014). A helyzetfeltáró dokumentum a helyi identitást erősítő tényezők között említi a történelmi múltat (Savaria, Szent Márton, Szent Quirinus, a Borostyánkő út, Iseum), illetve az ezekre épülő kulturális, turisztikai attrakciót, a Savaria Történelmi Karnevált. Szintén a helyi identitás fontos eleme a civil szervezetek jelenléte, a sportélet, a történelmi egyházak (katolikus püspöki székhely, jelentős protestáns hagyományok a környéken, az evangélikusok esetében jól szervezett szociális, egészségügyi és oktatási rendszerrel is, kicsiny, de hagyományait megélő, közösségi házzal is rendelkező zsidó gyülekezet). Mindezen hagyományokra építve a városi döntéshozók és véleményformálók együttes véleménye, hogy a kultúra Szombathely számára kitörési pont, ennek érdekében az anyag szerint évek óta kultúraalapú városfejlesztés folyik. A jelentős kulturális intézményrendszert erősítik azok a művészeti ágak, amelyekben a város különösen jeleskedik. A zeneművészet, táncművészet és képzőművészet is olyan ágak, amelyekben országos, sőt nemzetközi eredmények születtek, születnek. A művészeti utánpótlást segítik az általános és középiskolákban, valamint alapfokú művészetoktatási intézményekben zajló képzések. A helyzetértékelési dokumentum a belvárosban található épített örökséget, és az általa generált vallási és kulturális turizmus a város gazdasági fejlődésének meghatározó tényezőjének tartja, a kreatív ipari lehetőségekre az anyag nem tér ki.

A 2021–2027-es Európai Unió ciklus településfejlesztési forrásai lehívásához új stratégiára volt szükség, így 2022-ben megalkotásra került a *Szombathely Megyei Jogú Város Fenntartható Városfejlesztési Stratégiája 2021–2027* című dokumentum. A dokumentum öt kulcsifejlesztésben határozza meg a település stratégiai céljait: prosperáló város, zöldülő város, digitális város, megtartó város, kiszolgáló város. A megtartó város gondolat alatt a szombathelyi kulturális intézményeknek és rendszernek kiemelt jelentőséget tulajdonít az anyag, amely a helyi identitást erősíti. A lakosság számára vonzó, közösségi szolgáltató ka-

rakter megerősítése célrendszer magába foglalja a kulturális programokat, amelyek a helyi közösségek megerősítését szolgálják. A dokumentum tehát elsődlegesen megtartó jelleget tulajdonít a kultúrának, amely így csak közvetve szolgál gazdasági célokat. A kultúra megjelenik a város digitalizációs céljai között is úgy, hogy a helyi kulturális elemek egyre nagyobb részét kellene kiegészíteni digitális tartalommal. A kreatív ipar, a 11-es Huszár úti, jelenleg elhanyagolt laktanyaépületek esetében merül fel az anyagban, csupán egy helyen, úgy, hogy ott kreatív munkahelyi környezet alakítható ki barnamezős beruházásként kutatás-fejlesztési, innovációs, start-up cégek működési helyeként.

2017-ben került elfogadásra, majd egy évvel később módosításra a Savaria Jövőjéért Helyi Akciócsoport által megalkotott *Helyi Közösségi Fejlesztési Stratégia* a 2014–2020-as évre vonatkoztatva. A stratégia kifejezetten a TOP-7.1.1-16 kódszámú, „Kulturális és közösségi terek infrastrukturális fejlesztése és helyi közösségszervezés a városi helyi fejlesztési stratégiához kapcsolódva” című pályázati felhíváshoz készült el, amelynek elkészítésében a legjelentősebb helyi kulturális szereplők működtek közre. A stratégia áttekinti többek között a fejlesztési szükségleteket is, amelyből kiderül, hogy a közösségi terek mellett hiányoznak a kreatív iparnak helyet biztosító épületek a városban, illetve kevés az olyan tér, amely a szabad alkotóművészeti tevékenységnek lehetőséget biztosítana. Mindezeket figyelembe véve az akciócsoport tudás-kultúrára épülő fejlesztéseket javasol digitális szolgáltatásokkal, valamint kreativitásra és innovációra épülő elemekkel.

2021-ben született meg a *Szombathely 2030*, a város tíz éves gazdaságfejlesztési programja, amely oktatási, kutatási, képzési fókuszokkal kívánja azt a célt elérni, hogy a város gazdasága több lábon álljon. Az elképzelések két főbb blokkra oszthatók: 1. Az ipari szerkezetváltás elősegítése foglalkoztatók segítségével, városi infrastruktúra megerősítővel és az egészségipar szombathelyi megtelepítésével. 2. A zöld és intelligens város ösztönzése a körforgásos gazdaság erősítésével, vízgazdálkodás fejlesztésével, természet-alapú megoldások bevezetésével, zöld közlekedés elősegítésével, intelligens városi projektekkel, valamint tudatos kereskedelem- és szolgáltatásfejlesztéssel. A foglalkoztatók segítségét a program több irányból is támogatja: pályaaorientáció már fiatal kortól, duális képzés erősítése, digitális gyártásszimulációs központ. Ennek a tevékenységnek a helyi közművelődési rendszer is része lenne, hiszen az AGORA Szombathelyi Kulturális Központ pályázati támogatásból létrehozná az úgynevezett Jövőpark – Szombathelyi Tudományos Élményközpont elnevezésű science centert, amely a helyi lakosság, elsősorban a családok és gyermekek számára kínálna élményszerű módszertannal korszerű, természettudományos találkozási, ismeretszerzési lehetőséget, ugyanakkor növelné a város turisztikai vonzerejét is. Mindezeket túl nemzetközi kutatóközpont, nemzetközi egyetemi együttműködések (illetve külföldi egyetemek képzéseinek a megtelepedése), iskolarendszeren kívüli képzési programok, valamint egyeztető fórumok segítik a kitűzött célokat. Szintén a kultúraalapú gazdaságfejlesztést segíti ezen szegmensen belül egy Terméktervezési Központ megalapítása. A tervezett design központ különböző szakterületek igényeinek, valamint kutatások összehangolására tesz lehetőséget olyan főbb területeken, mint a termékek geometriája, a csomagolás vagy a kommunikáció. Szintén hasonló irányba mutat az ELTE mintaprojektjeként bekerülő Digitális Módszertani Központ, amely tananyagok kidolgozását, tudományos és ipari szereplőkkel való együttműködést, workshopok szervezését, tudományos és ismeretterjesztő platformok kialakítását biztosítaná. Ugyancsak a tudásgazdaságot erősítő új egységként jönne létre a Start-up

Kreatívipari Szolgáltató Központ, amely a szektorhoz tartozó kezdő vállalkozásoknak nyújtana könyvelési, tanácsadási, marketingtevékenységi segítséget. Mindezen kezdeményezések közös befogadó infrastruktúrában (épületben, vagy épületblokkokban) kapnának helyet, ezzel is erősítve az egymáshoz lényegében közelálló területeket. A programban megjelennek a rendezvények is. A helyi, elsősorban belvárosi vállalkozások egész évre szóló, tematikus programokban lennének érdekeltek, nem kizárólagosan, vagy feltétlenül jelentenek nagyrendezvényeket, inkább kisebb egyedi események, kültéri kiállítások, performanszok, civil kezdeményezések volnának, amelyekkel a város támogathatná a vendéglátókat.

ÖSSZEGZÉS

Jelen tanulmány célja az volt, hogy feltárja egy hazai középnagy város (Szombathely) kulturális és kreatív fejlesztési törekvéseit településfejlesztési dokumentumain keresztül. Bár számos jó példát láthatunk arra Magyarországon is, hogy kulturális, vagy kreatív fejlesztési stratégiák megjelennek városi szinten (Debrecen Megyei Jogú Város Kulturális Stratégia 2018–2030; Miskolc Megyei Jogú Város Kulturális Stratégiája 2022–2023; Kreatív Győr–Győr Megyei Jogú Város kulturális és kreatív gazdasági stratégiája 2019–2028), azonban a kultúraalapú városfejlesztés hazánkban még mindig nem gyökerezett meg.

Tanulmányom elején megfogalmazott kutatási kérdések a következők voltak:

K1: A kultúraalapú és kreatív gazdaság és településfejlesztés milyen mértékben és módon jelenik meg a vizsgált stratégiai dokumentumokban?

K2: Vannak-e olyan átfogó kulturális és kreatív fejlesztési célkitűzések, amelyek markánsan kirajzolódnak a vizsgált anyagokból, és több dokumentumban is egymásra épülve visszatérnek?

A kutatás során a fenti kérdésekre a következő válaszok adhatók:

V1: A Szombathely Megyei Jogú Város elmúlt évtizedben megalkotott fejlesztési stratégiáit, elképzeléseit végigtekintve láthatjuk, hogy a 2010-es évek elején, ha a kultúra és a gazdaság kapcsolata szóba került, elsősorban a hagyományokra alapozó, turisztikai vetületek kerültek számításba. Az áttekintett programok sok esetben ugyanazokat a (feltehetően még korábbi) gondolatokat vitték tovább. Időben később jelennek meg csupán a vizsgált anyagokban az innováción, kreativitáson alapuló lehetőségek, amelyek már meghaladják a város ókori múltjára alapozó kulturális fejlesztéseket. Ezek között azonban nincs folyamatosság: a Kulturális Főváros pályázatban megfogalmazott kreatív ipari ötletek már nem jelennek meg a Szombathely 2030 koncepcióban, ahová viszont bekerültek új elképzelések. Megállapíthatjuk azt is, hogy ezekből az ötletekből nem lettek cselekvések, egyik sem valósult meg. Természetesen figyelembe kell venni, hogy a város nem nyerte el 2017-ben az Európa Kulturális Fővárosa címet, így forrás nem állt rendelkezésre az ott leírtakra, illetve azt is, hogy a 2020-ban kezdődő koronavírus-járvány, majd az ukrán-orosz háború következtében kirobbanó rezshiválság mindenféle hasonló irányú városi beruházást lehetetlenné tett. A Modern Városok Programba bekerült szombathelyi kulturális fejlesztések közül megvalósult ugyan a városi Képtár felújítása és a Schrammel Imre Kossuth-díjas iparművész életművét bemutató új kiállítóhely kialakítása, azonban a kreativitásra és innovációra alapuló tudományos élményközpont a Gothárd-kastélyban, valamint a római kori örökség egy jellegzetes részét

őrző Romkert rekonstrukciója is (Horváth, 2023b).

V2: A következő markánsabb fejlesztési célkitűzéseket azonosítottam be:

- Szent Márton kultuszára épülő kulturális, vallási turizmus erősítése;
- 11-es Huszárúti Laktanya területének kulturális, kreatív ipari, innovációs hasznosítása;
- kreatív ipari, innovációs, tudomásgazdaságra épülő központ létrehozása.

A hazai térségi jelentőségű városok kreatív és kultúraalapú fejlesztésében óriási potenciál van. A városok tudásalapú gazdaságának megteremtéséhez azonban jól átgondolt, tudatos helyi stratégiákra van szükség, együttműködve a kreatív ipari szereplőkkel, vállalkozásokkal, művészekkel, közösségekkel, valamint a kulturális élet más szereplőivel, illetve akár önkormányzati választási ciklusokon is átívelő konszenzusra az akár évtizedes törekvések elérése érdekében. Tanulmányommal a fenti lehetőségekre kívántam felhívni a figyelmet.

IRODALOMJEGYZÉK

- Brooks, David: *Bobos in Paradise*, Simon and Schuster, New York, 2000.
- Enyedi György: *Városi világ*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2012.
- Fekete Dávid – Morvay Szabolcs: *Kultúraalapú városfejlesztés*, MCC Press Kft., Budapest, 2023.
- Florida, Richard: *The rise of the creative class: and how it is transforming work, leisure, community and everyday life*. New York, Basic Books, 2002
- Horváth Zoltán: *A kreatív osztály fogalmának felemelkedése*, Kulturális Szemle, 2023a/2, 88–95.
- Horváth Zoltán: *Területi politika kulturális berubázásokon keresztül*, Településföldrajzi tanulmányok, 2023b/1-2, 104–116.
- Kereszneyi Krisztina – Egedy Tamás: *A pécsi kreatív osztály helyzetének értékelése statisztikai és empirikus kutatások alapján*, Tér és társadalom, 2016/1, 57–78. <https://doi.org/10.17649/TET.30.1.2730>
- Koczka Tibor (szerk.): *Szombathely "Európa Kulturális Fővárosa 2023" pályázata*, Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata, Szombathely, 2017.
- Landry, Charles: *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators*, Earthscan Publications Ltd., London, 2000.
- Lengyel Imre: *Regionális és városgazdaságtan*, Szegedi Egyetemi Kiadó, Szeged, 2021.
- Lin, Shuao (2021): *Creative Industry: Cultural Production or Cultural Control?*, in: Wang, Jianmin et al. (eds.): *Proceedings of the 7th International Conference on Humanities and Social Science Research (ICHSSR 2021)*, 220–230. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.210519.044>
- Rechnitzer János – Smahó Melinda: *Területi politika*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2011.
- Ságvári, Bence – Lengyel, Balázs: *Kreatív atlasz: A magyarországi kreatív munkaerő területi és időbeli változásáról*, Demos Magyarország, Budapest, 2008.

INTERNETES FORRÁSOK

- *Debrecen Megyei Jogú Város Kulturális Stratégia 2018–2030*. Elérhető: <https://www.debrecen.hu/assets/media/file/hu/11328/dmjev-kulturalis-strategia-web-2018-2030.pdf> (Letöltés ideje: 2024.04.20.)
- *Helyi Községi Fejlesztési Stratégia*. Elérhető: <https://m.szombathely.hu/onkormanyzat/konceptciok-tervek/gazdasag/d9387/> (Letöltés ideje: 2024.01.20.)
- *Közös jövőnk Szombathely – Szombathely a XXI. század második évtizedében*, Szombathely Megyei

Jogú Város társadalmi-gazdasági programja. Elérhető: <https://m.szombathely.hu/onkormanyzat/konceptciok-tervek/gazdasag/d9387/> (Letöltés ideje: 2023.12.15.)

■ *Kreatív Győr–Győr Megyei Jogú Város kulturális és kreatív gazdasági stratégiája (2019–2028).* Elérhető: <https://gyor.hu/easy-docs/60acc75e76c7e> (Letöltés ideje: 2023.12.15.)

■ *Miskolc Megyei Jogú Város Kulturális Stratégiája 2022–2023.* Elérhető: https://www.miskolc.hu/sites/default/files/egyszeru_oldal/beagyazhato_csatolmanyok/2023-01-16/7746/169_1_mell._kult.strategia_2022-2032.pdf (Letöltés ideje: 2024.04.20.)

■ *Szombathely – A holnap városa legyen a jelen valósága. Szombathely a III. évezred 3. évtizedében.* Elérhető: <https://m.szombathely.hu/onkormanyzat/konceptciok-tervek/projektek/d195720/> (Letöltés ideje: 2023.12.25.)

■ *Szombathely 2030 – A válságálló tudásgazdaság megteremtéséért.* Elérhető: <https://m.szombathely.hu/kozgyules/e-kozgyules/kulonleges-jogrendi-idoszak-polgarmesteri-dontesek-2021-januar-1-tol/d199319/> (Letöltés ideje: 2023.12.15.)

■ *Szombathely és térsége gazdaságfejlesztési háttér tanulmány.* Elérhető: <https://www.szombathely.hu/onkormanyzat/konceptciok-tervek/> (Letöltés ideje: 2023.12.25.)

■ *Szombathely Megyei Jogú Város Fenntartható Városfejlesztési Stratégiája 2021–2027.* Elérhető: <https://www.szombathely.hu/onkormanyzat/konceptciok-tervek/projektek/d234139/> (Letöltés ideje: 2023.12.25.)

■ *Szombathely Megyei Jogú Város településfejlesztési koncepciója, integrált településfejlesztési stratégiája, valamint település szerkezeti terve 314/2012. (XI. 8.) kormányrendelet szerinti megalapozó vizsgálata, I. helyzetfeltárás, helyzetelemzés egyeztetési dokumentuma.* Elérhető: <https://www.szombathely.hu/onkormanyzat/konceptciok-tervek/> (Letöltés ideje: 2023.12.29.)

■ *Szombathely Megyei Jogú Város településfejlesztési koncepciója, integrált településfejlesztési stratégiája, valamint település szerkezeti terve 314/2012. (XI. 8.) kormányrendelet szerinti megalapozó vizsgálata, II. helyzetértékelés egyeztetési dokumentuma.* Elérhető: <https://www.szombathely.hu/onkormanyzat/konceptciok-tervek/> (Letöltés ideje: 2023.12.29.)

■ *Szombathely Szent Márton városa, a fejlődés útján – Szombathely a III. évezred 2. évtizedében, Szombathely Megyei Jogú Város társadalmi-gazdasági programja.* Elérhető: <https://m.szombathely.hu/kozgyules/e-kozgyules/download.67/> (Letöltés ideje: 2023.12.29.)

JOGSZABÁLYOK

■ 1997. évi CXL törvény a muzéális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről.

■ 20/2018. évi EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és közösségi színterek követelményeiről.

•
Baky Péter: Michelangelo